

IANCU DE HUNEDOARA

În primăvara anului 1441, la 7 martie, Iancu de Hunedoara a devenit voievod al Transilvaniei, demnitate deținută până în 1446.

Voi încerca să evoc pregnanta personalitate a eroului român care prin marile dregătorii exercitate - guvernator al Ungariei (iunie 1446-ianuarie 1453), căpitan general al Ungariei (ianuarie 1453-august 1456) și încă o dată voievod (mai-octombrie 1448) - a reușit să ofere o oarecare liniște și stabilitate a centrului răsăritean al Europei, care cuprindea Țările Române, Transilvania, Ungaria, Serbia, Slovacia, Polonia.

Originea familiei lui Iancu este românească, fapt neîndoielnic. Sunt două versiuni asupra originii familiei: cea valahă și cea transilvăneană.

Prima susține că familia sa, aparținând micii boierimi muntene, ar fi trecut munții, însoțind pe Mircea cel Bătrân când acesta s-a retras în Ardeal după bătălia de la Rovine, în virtutea tratatului de alianță încheiat cu Sigismund de Luxemburg. A doua precizează că antecesorii săi făceau parte dintre cnezii obștilor românești din Hunedoara, cum erau și cele din Banat, Făgăraș, Maramureș.

În octombrie 1409, Voicu, frații săi și fiul Iancu primesc ca donație pentru serviciile militare credincioase domeniul și castelul Hunedoara. Cu acest prilej familia, care avea să se numească a Huniazilor, a primit și blazonul care reprezenta un corb cu aripi desfăcute având în cioc un inel, emblema care sugerează o similitudine cu stema Țării Românești, acvila (vulturul) cu crucea în cioc, deci originea românească a familiei. Mai târziu, când Matia, fiul lui Iancu, a ajuns rege al Ungariei, au apărut legende care de care mai fanteziste asupra vechimii familiei de obârșie nobilă, coborând până la familia romană Valeria Corvina. Povestea cea mai cunoscută afirmă că Iancu ar fi săgetat un corb (lat. corvinus) care ar fi furat un inel ce ar fi aparținut mamei sale sau lui. O versiune susține că la o vânătoare, un corb atras de strălucirea inelului cu care se juca orfanul de tată Iancu a răpit podoaba și a zburat pe creanga unui arbore. La țipetele băiatului, un unchi al său a săgetat corbul, recuperând inelul. Ulterior, regele i-a dat ca blazon corbul cu inel.

O altă plâsmuire precizează că mama sa ar fi fost grecoaică (bizantină) de sânge imperial. Indiferent care ar fi fost originea lui Iancu, el rămâne fiul faptelor sale strălucite.

Iancu s-a născut în 1407, Voicu fiindu-i tată iar mamă - Elisabeta Morsinai, probabil de origine românească, din mica nobilime hunedoreană. A rămas de tânăr orfan de tată, care fusese în serviciul

militar al regelui Ungariei. Fiul a urmat pilda tatălui și a plecat de timpuriu să-și desăvârșească educația militară a micilor nobili, la câteva familii din înalta nobilime, avansând în ierarhia ostășească de la soldat la mic comandant.

S-a căsătorit cu Elisabeta Szilagyî și a avut doi fii: în 1431 pe Ladislau (executat în 1457 pentru uciderea marelui magnat Ulrich de Cilli, fapt ce avea să înlesnească ascensiunea la tron a fratelui său) și la 24 februarie 1443 pe Matia, care avea să devină unul dintre cei mai mari regi ai Ungariei (1458-1490). Nici Iancu, nici fratele său nu au participat la războiul contra țăranilor de la Bobâlna în 1437-1438.

Ca recompensă pentru prestațiile sale militare, Iancu a fost învestit de rege ca ban de Severin, cu sarcina de a apăra granița regatului pe Dunăre întărită cu cetățile Severin, Mehadia, Orșova. În octombrie 1439 moare regele Albert. Dieta de la Buda hotărăște ca regina văduvă Elisabeta să se căsătorească cu regele Poloniei, Vladislav III Jagello și acesta să preia și tronul Ungariei. Dar regina naște și se formează două partide: al reginei și al fiului său, Ladislav V Postumul, care se încoronează la Alba Regală și este pus sub tutela ducelui Albert de Austria și partidul lui Vladislav (susținut și de Iancu), care se încoronează câteva luni mai târziu tot la Alba Regală.

Drept mulțumire, regele îi acordă, peste o lună, lui Iancu patru moșii în Hunedoara și una în Timiș. Începe războiul civil. Iancu este comandantul armatelor lui Vladislav.

În confruntarea militară Iancu îi învinge pe marii feudali. Răsplata regală a fost acordarea demnității de voievod al Transilvaniei și comite al Timișoarei, fiind totodată și ban de Severin (dregătoria mai veche). Concomitent cu situația neclară din țară se ivește și amenințarea otomană. Beiul de Vidin, Mezid, a pătruns în voievodat prădând cu sălbăticie. Iancu, cu forțe insuficiente, este constrâns să se adăpostească între zidurile cetății Alba Iulia. Cu oastea întărită cu cete de cnezi români și trupe de sași, Iancu a zdrobit pe turci în martie 1442, beiul și fiul său fiind uciși. Turcii încearcă să se revanșeze. Însă uriașa oaste condusă de beglerbegul Rumeliei este distrusă în septembrie 1442 pe râul Ialomița, în Țara Românească. O pradă imensă, constând în arme, corturi, cai, animale de povară, veșminte, a fost capturată de oștenii lui Iancu.

În țară, cei doi rivali, Vladislav și Elisabeta, au o întrevedere fără consecințe. Regina moare subit peste o lună.

Prin bula papală, creștinii sunt chemați la expediție împotriva otomanilor. Este alcătuită o coaliție din unguri, cehi, poloni, transilvăneni conduși de Iancu, forțe papale, sârbe, valahe care trec Dunărea în septembrie 1443 și invazia va fi numită „campania cea lungă”, deoarece a durat până în ianuarie 1444. Raidul a avut succes, otomanii au primit serioase lovituri, însă acțiunea nu a fost decisivă. Se încheie un tratat de pace pentru 10 ani la Edirne (Adrianopol), confirmat la Seghedin. Dar Vladislav, arogant, rupe tratatul peste câteva zile și reia ostilitățile, cu toate că Iancu nu a fost de acord. Gheorghe Brancovici al sârbilor nu mai participă la luptă (fiica sa, Mara, era în haremul sultanului Murad II, iar despotul avea tratat separat cu turcii). În septembrie, Iancu a trecut Dunărea pe la Orșova, însă la 10 noiembrie 1444 s-a petrecut catastrofa de la Varna. Otomanii, de trei-patru ori mai numeroși, au decimat oastea creștină, iar regele Vladislav și-a găsit sfârșitul. Iancu se retrage prin Valahia și ajunge în Transilvania cu câțiva oameni.

Ungaria nu mai are rege. Dieta convocată la Pesta în iunie 1446 se mută la Rakos (lângă Buda), unde sunt recunoscute drepturile minorului de 6 ani Ladislau, căruia îi trebuie o tutelă. Magnații vor să aleagă unul dintre ei. Mica nobilime numeroasă scandează numele lui Iancu. Baronii nu se împotrivesc și Iancu este ales în unanimitate guvernator general al Ungariei (Regni Hungariae gubernator generalis). Unele izvoare afirmă că Iancu a guvernat „cu mână de fier”.

În primăvara anului 1448, dieta de la Buda hotărăște campania împotriva turcilor și fixează bugetul acțiunii. În septembrie, Iancu a trecut Dunărea în Serbia și a ajuns pe Câmpia Mierlei (Kosovopolje) cea roditoare din multul sânge omenesc vărsat aici (la 15 iunie 1389 armata sârbă condusă de cneazul Lazăr, aliat cu valahi, albanezi, macedoneni, bosniaci, unguri, a fost zdrobită de otomanii lui Murad I, iar după uciderea acestuia de oștenii conduși de Baiazid I). Nici acum creștinii nu au avut succes. La mică distanță de piramida de piatră a mormântului lui Murad I, ucis de sârbul Miloș Obilici cu șase decenii înainte, la finele lunii octombrie 1448, oastea otomană, de două ori mai numeroasă, a înfrânt trupele lui Iancu, aliate cu cete de valahi, moldoveni, polonezi. Iancu s-a retras, însă a fost luat prizonier de despotul Brancovici ca răzbunare pentru moșiile sale din Ungaria confiscate după bătălia de la Varna, când Brancovici a stat pasiv la confruntarea creștinilor cu mahomedanii, atitudine ce pare a fi trădare. La insistențele marilor nobili Iancu a fost eliberat.

Iancu se sprijinea totuși pe cnezii și micii nobili români, motiv pentru care nu era bine văzut de magnați (marea nobilime), grofi (germ. Graf - conte, mari latifundiari), șpani, nemeși (mica nobilime). Din acest motiv, uneori (poate deseori) a fost obstrucționat în planurile sale și unele eșecuri au fost cauzate de animozități partinice (și poate interetnice).

Pe lângă calitățile sale de reputat războinic, a fost și bun gospodar. Ca voievod făcea dese inspecții în spațiul administrat și încerca să îndrepte ce considera că este dăunător. A sprijinit țărănimea liberă, a menajat iobăgimea, a dezvoltat noi ramuri agricole, a organizat exploatarea miniere, a înființat monetării la Brașov și Sighișoara, a acordat dreptul de târg orașelor libere regale. Cu aprobarea dietei, în 1447 s-a introdus moneda nouă și unică. A construit și mărit castelul de la Hunedoara. Fântâna săpată are o inscripție în limba turcă cu caractere arabe. Legenda afirmă că prizonierilor otomani li s-a promis libertatea dacă vor săpa fântâna. Peste 30 de ani au muncit până au dat de apă, însă libertatea nu le-a fost acordată.

Turcii au spus: „Aveți apă, suflet nu”. Spre sfârșitul vieții, Iancu stăpâna 28 de cetăți și castele, 87 de târguri și orașe, circa 1000 de sate ale căror pământuri însumau aproximativ 5 milioane de iugăre.

Ultimii ani ai eroului român au constituit și succese, și eșecuri. În decembrie 1452 a mers la Viena, unde era regele, și a demisionat din funcția de guvernator. În ianuarie 1453 dieta de la Poszony (Pojoni, Pressburg, Bratislava) confirma restaurarea puterii regale din Ungaria. Fiul său Ladislau a fost investit cu demnitatea de ban al Dalmației și Croației. Iancu a rămas căpitan general al oastei Ungariei și comite de Bistrița.

Finis coronat opus. Strălucita victorie de la Belgrad, din iulie 1456, împotriva otomanilor a fost ultima strălucită faptă de arme a lui Iancu. La 11 august 1456, la Zemun, în apropierea Belgradului, Iancu de Hunedoara era răpus de ciuma izbucnită din cauza zecilor de mii de cadavre otomane și creștine neînhumate.

N-au putut să-l învie nici laudele papei Calixt al III-lea „până deasupra stelelor”, nici aprecierea elogioasă:

„atletul puternic al lui Hristos” (fortissimus athleta Christi).

A fost depus în catedrala romanocatholică din Alba Iulia.

Pe piatra de mormânt era scris:

S-A STINS LUMINA LUMII.

VIOREL GH. SPETEANU